

3. Філософія та енциклопедія права в Університеті Святого Володимира [Текст]: у 2 кн. – К. : Либідь, 2011. – (Пам'ятки правничої думки Київського університету).-Укр., рос. Кн.1/ уклад. І.С. Гриценко, В.А. Короткий; за ред. І.С. Гриценка. – 560 с.; Кн. 2 / за ред. І.С. Гриценка. – 448 с.

4. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии [Текст]. – Пер. с фр. и послесловие Л.Б.Гофмана. – М.: Наука, 1991. – 576 с. – (Социологическое наследие).

5. Hegel G. W. F. Grundlinien der Philosophie des Rechts (Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Zum Gebrauch für seine Vorlesungen) [Text] / Georg Wilhelm Friedrich Hegel – Verlag: Suhrkamp Verlag. 2000. – 531 s.

6. Пасхавер А. С нашими нынешними ценностями мы не можем быть богатой страной [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reinvent.platfor.ma/aleksandr-paskhaver/>

7. Либанова Э. Украина – глубина неравенства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gazeta.zn.ua/internal/ukraina-glubina-neravenstva-.html>.

Пархомчук О.С.

доктор політичних наук,

професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ФАКТОР В КИТАЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Зростання ролі «енергетичного фактору» в міжнародних відносинах і посилення важливості енергоносіїв призводить до зміни глобальної карти геополітичних інтересів з боку провідних світових держав. В період постбіполярності геополітичне суперництво між ними за енергетичні ресурси загострюється.

Оскільки політика США в близькосхідному регіоні виступає в якості головного зовнішнього чинника формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії КНР, вважаємо за необхідне розглянути її крізь призму глобальних та регіональних пріоритетів стратегії США, в загальному контексті китайсько-американських відносин. На Близькому Сході політичною реальністю стало прагнення США затвердити себе в якості єдиної сили, здатної нести відповідальність за регіональну стабільність.

В період адміністрації Б.Клінтона відбувався процес інституалізації китайсько-американських відносин, хоча його ідея щодо розвитку стратегічного співробітництва не знайшла відображення в практичних

політичних справах. Прихід до влади республіканської адміністрації Дж. Буша мав негативний вплив на розвиток двосторонніх відносин. Як заявив Дж. Буш, він розглядає Китай в якості суперника (competitor), а не стратегічного партнера, хоча члени його адміністрації пропонували розбудовувати американську стратегію щодо Китаю шляхом залучення його стати «відповідальним зацікавленим учасником» в системі міжнародних відносин (responsible stakeholder in international system), а не використовувати щодо нього стратегію ізоляції (fencing). В період президентства Б.Обами основними пріоритетами глобальної стратегії стало прагнення до збереження американського домінування за рахунок підтримання прийнятного для США балансу сил у світі; недопущення появи рівної за могутністю держави-супротивника чи коаліції держав, які могли б змінити баланс сил в будь-якому важливому для США регіоні. До ключових трендів, які безпосередньо торкаються інтересів США, їх правлячі кола відносили економічне зростання Китаю і його прагнення посісти адекватне місце в світовому економічному і політичному порядку. Тому, як підкреслювала держсекретар США Х. Клінтон, важливим елементом стратегії США є встановлення відносин взаємодовіри з Китаєм., хоча, зараз «G-2» (ідея «глобального кондомініуму» США та КНР) не існує [1, с.326]. В офіційних документах США Китай не розглядався в якості супротивника. В щорічних доповідях конгресу США Б. Обама підкреслював, що в американо-китайських відносинах існують протиріччя і труднощі, але відсутні передумови, щоб бути супротивниками [2]. В той же час з точки зору деяких експертів, можливість конфлікту збільшується внаслідок нарощування активності зовнішньої політики КНР, яка послідовно посилює свій вплив на події в Азії за принципом концентричних кіл, які постійно розширюються, адже впевненість у невідворотності конфлікту може стати однією з причин його виникнення. Маючи глобальні геополітичні та гео економічні інтереси, США прагнули переформатувати близькосхідний регіон з метою збереження свого провідного становища та недопущення контролю над ним з боку інших акторів, зокрема Китаю, інколи навіть нехтуючи загрозою дестабілізації ситуації. Оскільки політика США має глобальний вимір та відіграє провідну роль у моделях та сценаріях розвитку міжнародних відносин, близькосхідний вектор демонструє як можливості та межі американської могутності, так і ймовірне здійснення одного з них – «безполярного безладу» (за Р. Хаасом); постамериканського світу Ф. Закарії, багатоцентричного світу, світу мережевого або системного хаосу (Дж. Аррігі). Реконфігурація регіональних відносин та зростання нестабільності призвели до дестабілізації та більшої поляризації близькосхідного регіону. Ситуація навколо сирійського питання та позиції Росії і Китаю продемонстрували контури нової системи міжнародних відносин, де наявні інші центри, окрім США.

Деякі дослідники зазначають, що помітною тенденцією останніх років є зменшення зацікавленості США близькосхідним регіоном, пріоритетного

значення набувають інші регіони. Насамперед, мова йде про «стратегічний поворот» зовнішньої політики США в сторону Азії – «pivot to Asia» (де спостерігається помітне зміцнення військової та економічної потуги Китаю). Але, як зокрема зазначається в доповіді Е. Даунс на засіданні спільної американо-китайської комісії по економічному співробітництву та безпеці, незважаючи на скорочення залежності США від імпорту нафти, вони будуть продовжувати грати свою роль в забезпеченні безпеки регіону, зокрема в контролюванні безпеки шляхів транспортування нафти через Ормузьку протоку та в боротьбі з міжнародним тероризмом, в проблемі нерозповсюдження ЗМЗ. В той же час в доповіді не виключалась активізація політичної та військово-політичної ролі КНР, зокрема використання нею тісних політичних зв'язків з Тегераном, щоб запобігти загроз закрити Ормузьку протоку. Не виключається можливість військово-морської присутності Китаю в Перській затоці [3].

Активізація дипломатичних, енергетичних і економічних інтересів Китайської Народної Республіки в близькосхідному регіоні стала однією з найбільш помітних міжнародно-політичних тенденцій останніх років.

В 1980-х – 1990-х роках починає формуватись нова зовнішньополітична доктрина Китаю, теоретичні засади якої базувались на економічному прагматизмі. Прискорена модернізація китайської економіки потребувала значного збільшення енергетичних ресурсів. До 1993 року Китай задовольняв свої нафтові потреби за рахунок внутрішніх ресурсів, але поступово збільшується його залежність від зовнішніх джерел. Стратегічною метою політики Китаю стало налагодження взаємовигідних економічних зв'язків з країнами-експортерами енергоносіїв. Головним джерелом енергоресурсів для Китаю стає Близький Схід. Китай поступово активізує свою політику в регіоні.

Директор близькосхідної програми Вашингтонського Центру стратегічних і міжнародних досліджень Д.Алтерман посилається на точку зору китайського високопосадовця з міністерства закордонних справ: «Коли ми ставимо перед собою завдання, ми знаємо наші можливості...і ми маємо дуже обмежені можливості впливу в Затоці [4]. Посилення енергетичної залежності змусило Пекін порушити це правило. Китай укріплює свої позиції в регіоні, спираючись на свою економічну потугу та м'яку силу, та, «спокійно очікує, доки супротивник стомиться» з метою наприкінці «змусити тигра залишити гору». Завдяки своїй зваженій політиці «балансування і вибіркової підтримки сторін» Китай спромігся стати єдиною країною з постійних членів РБ ООН, яка підтримувала партнерство одночасно з Іраном та Саудівською Аравією, а також з одного боку з Іраном та Сирією, з іншого – з Саудівською Аравією та Катаром. Серйозним випробуванням для Китаю, одним з головних принципів зовнішньої політики якого була «концепція невтручання» стали події Арабської весни. Китай змушений був адаптувати до цих подій власну зовнішньополітичну стратегію. Він здійснив заходи як щодо захисту своїх економічних та політичних інтересів в регіоні, так і щодо попередження

потенційних наслідків вказаних подій у себе вдома та забезпечення внутрішньої політичної стабільності.

На підставі дослідження впливу енергетичного фактору на китайсько-американські відносини в близькосхідному регіоні виокремимо декілька можливих сценаріїв їх еволюції. Сценарій перший – поєднання елементів суперництва за вплив в регіоні і співробітництва між США та КНР, регіональний конгейджмент (стримування+залучення). КНР стає об'єктом залучення і з боку інших акторів міжнародних відносин, зокрема РФ та країн Перської затоки, які прагнуть до диверсифікації відносин з зовнішніми акторами, балансуючи між ними. Країни РСАДПЗ зацікавлені в більш активній ролі Китаю в регіоні, оскільки для них є більш привабливою китайська риторика щодо країн регіону з закликами до «енергетичної взаємозалежності», «енергетичної безпеки» та «стратегічного партнерства», ніж риторика США щодо власної «енергетичної незалежності». Сценарій другий – посилення економічного і політичного впливу КНР в близькосхідному регіоні, активізація її ролі в забезпеченні регіональної безпеки, поляризації в регіоні по лінії КНР-США, що може призвести до конфронтації. Сценарій третій – посилення впливу США і витіснення Китаю. США спрямовують ресурси на реалізацію стратегії переспрямування розповсюдження китайського впливу з південного на північний напрям, в сторону Росії.

Таким чином, еволюція зовнішньополітичної стратегії КНР відбувається в контексті поступового самоусвідомлення Китаєм свого нового статусу, розробки концепції його відповідальності як глобальної держави. Китай буде і надалі продовжувати цю політику, виходячи з необхідності захисту своїх зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних інтересів.

Література

1. XXI век: перекрестки мировой политики / отв. Ред. М.А.Неймарк. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», – 2014. – 424 с.
2. Инаугурационная речь Барака Обамы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.intelro.ru/strategy/gos_usa/3356-inauguracia-rech-baraka-obamy.html.
3. Downs Erica S. China-Middle East Energy Relations. Brookings Institution. US-China Economic and Security Review Commission. June 6, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ft.com/cms/s/0/c9a93230-e8d4-11de-a756-00144feab49a.html#axzz1sfvJr7Ct>.].
www.brookings.edu/research/testimony/2013/06/06-china-middle-east-energy-downs.
4. Alterman Jon. China in the Middle East. Statement before the U.S. –China Economic and Security Review Commission. June 6, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.csis.org/mideast .